

vse sestre iz neke družine so odšle. V popisih so bile označene kot delavke na kmetiji, se pravi kot ženski posli (dekle). Ali pa primer Prekmurk kot sezonskih izseljenk na francoska in nemška polja med obema vojnama. Njihovo število je v določenih letih prevladovalo nad moškimi delavci. Tako imamo kar nekaj specifičnih, rekel bi, ženskih izseljenskih tokov. Pozabiti ne smemo na izdelovalke slamnikov, to so slamnikarice iz okolice Domžal, ki so odšle v ZDA, in še bi lahko naštevali.

Poleg tega me zanima žensko (izseljensko) vprašanje tudi v z vidika vprašanja, kakšen je bil odnos različnih nosilcev moči do izseljevanja na splošno in v tem našem kontekstu tudi do izseljevanja žensk. V mislih imam odnos države, cerkve, političnih strank, upoštevajoč pri tem različne nazorske, ideološke, politične vidike. Kakšen je bil pravzaprav, enostavno rečeno, odnos tega izvirnega prostora do izseljevanja na splošno in tudi do žensk kot takih? Ravno v zvezi z izseljevanjem žensk pridemo do zanimivega pojava, ki je vezan predvsem na katoliške žene, torej na verne ženske oz. družine, namreč do »filozofije«, da je mož glava družine, žena njegovo srce. Razdružitve, do katerih je prihajalo pri izseljevanju Slovencev, so jasno pomenile tudi razbitje družin kot posledice ločenosti moškega in ženske, ki sta bila prepuščena (grešnim) vabljivostim sveta. In ne samo razbitje družin, posledica je bila lahko tudi slaba vzgoja otrok, ogrožena njihova vernost. Na drugi strani so poudarjali, da je ženska v novih okoljih, če ohrani svojo vernost in družinsko življenje, nosilka tistega, čemur mi pravimo ohranjanje slovenske identitete, to je maternega jezika. Slovensko-hrvaški katoliški shod (1913) je poudaril, da so tudi nosilke tradicije, navad in običajev iz starega kraja v nova okolja.

Tudi na simbolnem področju je še veliko dela, ne samo za zgodovinarje, posebno tudi za predstavnike drugih strok. Znana nam je zgodba o Lepi Vidi, ki jo na različne načine povezujemo z odhodom z doma. Na misel mi je prišel Kip svobode, ženska figura, ki stoji v newyorškem pristanišču. Ni moška figura, npr. Uncle Sam, kot bi človek pričakoval.

Z vseh vidikov so izredno pomembna izseljenska pisma, ker prikazujejo ravno te družinske odnose. Danes smo izpostavili predvsem ženske, mislim pa, da bi morali vse obravnavati bolj v kontekstu družine, in sploh, malo govorimo o otrocih obeh spolov, ki so najbolj marginalizirani, tudi ko proučujemo izseljenske zadeve. Ta tematika je še bela lisa. (S kolegom Aleksom Kalcem sva se že pred leti pogovarjala, da bi tej temi dali mesto v reviji Dve domovini. Upam, da se bo to kmalu uresničilo.) Vsaj za slovenski prostor je nekaj naredila Alenka Puhar, kar pa se tiče izseljenskega področja, pa nimamo narejenega veliko. Omenim naj samo izseljenske učiteljice, ki so številčno vedno prevladovale nad moškimi kolegi. Skratka, z zgodovinskega vidika je v izseljenski tematiki še veliko belih lis.

Dean Ceglar: *Izseljevanje žensk iz Ribniške doline*

Arhiv Slovenije v Ljubljani: Pri raziskovanju izseljevanja iz Ribniške doline sem pregledal tudi fond »Deželno predsedstvo«, kjer sem poskušal na temelju prosilcev za potne liste ugotoviti število izseljencev. Pregled zajema obdobje od leta 1859 do 1871. Pri pregledovanju nisem zasledil nobenih podatkov o potovanju Ribničank. Vzroka sta

najbrž dva. Prvi je v tem, da so posedovali potne liste oziroma potna dovoljenja samo samski moški in ženske. V primeru, da je potovala celotna družinska skupnost, je bil nosilec potnega lista družinski poglavar – mož, žena in morebitni otroci so bili vpisani v njegov potni list. Poročena ženska v tem primeru ni mogla sama imeti potnega lista, saj so takratni upravni organi za družine izdajali »skupinske« potne liste oziroma potna dovoljenja. Drugi vzrok, ki ga potrjuje tudi večina raziskovalcev »krošnjarstva« na Slovenskem, je ta, ki potrjuje tezo, da so bili prosilci potnih listov krošnjarji ali pa tako imenovani »Hrvatari« (sezonski delavci v gozdovih Hrvaške, Bosne in ostale jugovzhodne Evrope). Ti »zdomarji« so bili določen del leta na poti zaradi kupčije, za domačijo so skrbele njihove žene. Nanje je tudi padla obveznost preživljati družino in skrbeti za gospodarske posle.

V tem fondu sem naletel le na podatek, da je bila leta 1864 stanujoča v Trstu Margareth Lauric (Marija Lavrič), rojena leta 1837, za katero je policijska direkcija v Trstu izdala tako imenovano »Note« in »Legitimacijsko karto«.

Zgodovinski arhiv Ljubljana: Več podatkov nam nudi pregled ohranjenega arhivskega gradiva »Občine Ribnica« (1851-1944), kjer so ohranjene tabele o izseljevanju iz Ribniške doline. Žal večina ohranjenih tabel ne loči izseljencev po spolu.

Najbolj reprezentativno tabelo izseljencev nam nudi tako imenovani »Izkaz o številu selišč, hiš, duš, rešetarjev, krošnjarjev in v Ameriki bivajočih obrazih« z dne 18. maja 1899, kjer so zajeti podatki za 20 vasi in trg Ribnica. V Ameriki naj bi po podatkih iz tabele prebivalo skupaj 296 prebivalcev Ribniške doline. V nekaterih občinah niso delili izseljencev po spolu, upoštevali so le končno število. Večinoma so naštevati izseljence po imenu in priimku, kar nam daje vpogled v delež izseljenk. Samo pri naselju Breg je tabela sestavljena, tako da loči izseljence po spolu: od skupno 23 oseb je bilo 6 žensk in 17 moških. V vseh tabelah so ženske v manjšini. Odstotek izseljenih žensk dosega približno nekaj manj kot 30 %. Pri skupnem številu izseljencev moramo biti previdni, ker je verjetno prenizko, med drugim tudi zaradi razgibanega ilegalnega izseljevanja.

Tudi ohranjeni »Izpisek izseljenika« županstva Ribnica od leta 1899 do 1935 ne loči izseljencev po spolu. Tabela je sestavljena, tako da je občinski urad vpisoval izseljence po imenu in priimku, kar nam omogoča ugotovitev deleža izseljenk po tem kriteriju.

Med prosilci potnih listov leta 1920 sta bili dve prebivalci Ribnice, ki sta odhajali v ZDA. Leta 1922 potujejo v ZDA tri ženske, in sicer: Pavla Burger (služkinja), Frančiška Burger (šivilja) in Ivana Dejak (hči posestnika). Njihova poprečna starost je bila 17 let in pol.

Leta 1937 je banovinska uprava v Ljubljani izvedla popis prebivalstva v okraju Kočevje, kamor je spadala Ribniška dolina. V njem so upoštevali le izseljence, ki so bili leta 1937 še jugoslovanski državljani. Tako je bilo po tej tabeli v ZDA 275 izseljencev, Kanadi 51, Argentini 3, Franciji 3, Italiji 6 in po en izseljenec v Avstriji, Angliji, Romuniji in Sovjetski zvezi. Nemogoče je iz te tabele ugotoviti, kakšen delež so zastopale izseljenke; skupaj 342 izseljencev iz občine Ribnica, ki ni zajemala celega prostora

Ribniške doline. Približna ocena leta 1937 je bila okrog 100 izseljenk (nekaj manj kot 30 % vseh izseljencev).

Viktorija Kante: *Status animarum (popis duš) in intervjuji s potomci izseljencev - dva od temeljev raziskave izseljevanja iz Ribniške doline*

Sem Viktorija Kante, zgodovinarica. Zaposlena sem v Muzeju Miklova hiša Ribnica. Moja raziskava izseljevanja iz Ribniške doline je bila nekakšno nadaljevanje oz. vzporednica delu, ki ga je opravil Dean Ceglar. Moje delo temelji na analizi statusov animarum (v nadaljevanju SA), popisa duš Ribniške župnije in na delu na terenu, kjer sem opravila nekaj intervjujev.

Arhiv župnije Ribnica hrani dobro ohranjene SA. Za svojo raziskavo o izseljenih z ribniškega področja sem se omejila na SA, ki vsebujejo podatke od leta 1800 dalje. Slednje sem vzela v podrobnejšo analizo zato, ker me je zanimalo izseljevanje v času množičnih selitev, torej času okrog preloma 19. v 20. stoletje. Obdelala sem 25 vasi in trg Ribnico, področje, ki je spadalo v ribniško župnijo od leta 1787 do danes.

Že takoj na začetku sem prišla do ugotovitve, da je nekdo moral izseljence vpisovati za nazaj, saj je bil tako pri tistih, ki so bili rojeni okrog leta 1820, kot pri onih, rojenih okrog leta 1900, uporabljen enak rdeč svinčnik in tudi vpisovalčeva roka je bila ista. Pri primerjavi rokopisov nekdanjih ribniških župnikov sem prišla do zaključka, da je izseljence vpisoval Dolinar, ribniški dekan v letih 1896–1913.

V analizo sem vključila tiste ljudi, ki so bili rojeni do leta 1910. To letnico sem vzela za mejnik zato, ker me je zanimalo izseljevanje do druge svetovne vojne. Rojeni leta 1910 je bil tako ob odhodu tik pred vojno star 30 let, to pa je približna starost, do katere so se ljudje izseljevali, so pa seveda tudi izjeme. Drugo dejstvo pa je, da je pri kasneje rojenih izselitev zabeležena le v zelo redkih primerih.

Vse, ki so imeli v SA zaznamek ob odhodu v Ameriko, sem najprej ločila glede na spol. Na splošno velja, da je odšlo na tuje precej več moških kot žensk, tudi Ribniška dolina ni bila izjema. Znotraj ločitve po spolu sem ločila tiste, ki so odšli kot »odrasli«, in »otroke«. Izselilo se je namreč kar nekaj družin, zato so otroci s starši odšli »v paketu«, odhod ni bil njihova lastna odločitev in želja.

Skupno število vseh izseljenih iz ribniške župnije je, sodeč po vpisih v SA, 1158. Od tega se je izselilo 815 moških (71,4 %) in 344 žensk (28,6 %). V teh številkah se skriva tudi 74 otrok. Izselilo se je nekaj več dečkov (41) kot deklic (33).

V domovino se je vrnilo 87 oseb, med njimi 73 moških in 14 žensk, to pomeni, da se je vrnilo 7 % vseh, ki so se poprej izselili oz. 8 % moških in dober odstotek žensk. Vse te številke moramo seveda jemati z rezervo, saj je možno, da se je izselil ali pa vrnil še kdo. Vse je pač odvisno od vestnosti župnika.

V SA je zelo redko zapisana kakšna druga destinacija izselitve kot pa Amerika. Nekajkrat se pojavijo Trst (od tam pa najverjetneje zopet Amerika), Francija in Zagreb ter Bosna. Marija Pogorelec (1908–1990) pa ima zabeleženo, da je odšla za misijonarko v Afriko.

Drugi temelj moje raziskave so bili intervjuji, opravljeni v času, ko sem čakala na